

ДОКУМЕНТА ДОМАЋИХ ИЗДАЈНИКА

БР. 198

**ПИСМО ЂОРЂИЈА ЛАШИЋА ОД 6 НОВЕМБРА 1943 ГОД.
ЉУБУ ВУКСАНОВИЋУ КОЈИМ ТРАЖИ САРАДЊУ С ЊЕМ-
ЦИМА РАДИ ПРЕДУЗИМАЊА АКЦИЈЕ ПРОТИВ ПАРТИЗАНА
У КУЧИМА**

Драги Љубо Вуксановићу,

Неопходно је потребно да ти и Арсо дођете овамо ради из-
глађивања ових ствари. Ово ти по други пут пишем, да ме не би
гризла савјест за оно што ће наићи ако лично ствари не из-
гладите.

Ради код Њемаца да хитно предузму акцију горе у Куче,
јер ако се то не уради кроз два дана биће Подгорица нападнута
од Партизана. Тражи што више аутоматских оружја, муниције
и бацача. Још данас треба ми ово. Тражи све остало. Нека сви
борци из Среза андријевичког и Беранског дођу овамо.

**Теби је лако, јер ћеш моћи да побјегнеш са Њемцима и
овога ради гледаш личне ствари.**

Ђорђије Лашић

6-X1-1943 године

**ПИСМО ЂОРЂИЈА ЛАШИЋА ОД 23 НОВЕМБРА 1943 ГОД.
МАЈОРУ ВЕЛИЧКУ БОЈОВИЋУ О ДЕЗОРГАНИЗАЦИЈИ И
ДЕМОРАЛИЗАЦИЈИ ЧЕТНИКА У ЦРНОЈ ГОРИ¹**

Фундина 23-Х1-1943 г.

Драги мој Величко²,

Јуче добих твоје писмо. Срећан сам што си жив и здрав. Много сам се био уплашио како за тебе тако и за све остале, иако је наш растанак био јако непаметан и неразвишљен. Требали смо да идемо сви заједно и да се заједнички јуначки боримо противу ове наше домаће немани — комуниста, али ми обратно поступисмо: сваки оде своме ужем завичају, мислећи да смо постали господари и да ћемо моћи да живимо код својих кућа. Ми смо људи неразумни и непаметни. Остадох сам у Лијевој Ријеци. Нападе ме једна бригада домаћих изрода. Борба јетрајала два дана. Моји их тукоше добро. Ја сам лично видио 11 мртвих. Доцније сам добио извјештај да је било 40 мртвих и велики број рањених. Ја сам имао само једног рањеног. Спремао сам се да кренем ја преко Комова за Андријевицу, али, најалост, баш уочи дана мога покрета чух за нашу потпуну катастрофу. Све се повуче за Подгорицу. Мислио сам да ћеш се ти са свима нашима повући и чекати 48 часова, потпуно сам, у Лијевој Ријеци. Нико не дође. Био сам у недоумици куда да пођем. Пођох за Куче, надајући се да ће се они јуначки борити противу ових наших гадова. Зарија³ ме је примио потпуно пријатељски, као и сви свјесни националисти. Тамо сам био 10 дана и потпуно сам се одморио. Но у срећи има и несреће. Нападоше нас комунисти и у Кучима. Кучи не хтјеше уопште да се боре. Моји примише тешку борбу у којој изгубих п.поручника Драгишу Дујовића, једног од наших најбољих јунака и војника, и оца Машана Аџића, старог човјека, али великог јунака. Поред овога имао сам 4 рањена. Опкољен сам био са свију страна, али ипак успјех да се ноћу извучем. Сада се налазим овдје. Никада у оваквом положају нијесам био опкољен спољним и унутрашњим непријатељима. Очајан сам. Не могу више да владам собом. Изгубио сам живце. Жао ми је што нијесам погинуо. Свај живот више ни мало не жалим, јер сам свима разочаран. Сваки се разбјегао на своју страну, сваки себе спасава — и остављен сам сам на милост и немилост свих зала. Свима је свеједно хоћу

¹ Препис оригинала, овјерен у Главном штабу за Црну Гору и Боку, налази се у архиви ЦК СК Црне Горе.

² Величко Бојовић, официр бивше црногорске војске, командант четничког корпуса. Осуђен и стријељан у Беранима 1944 године.

³ Зарија Прелевић, бивши срески начелник

ли изгинути или остати жив. Молим бога да ми омогући да се вратим тамо и да казним све домаће изроде и издајнике. Нарочито ћу кажњавати официре и све интелектуалце који сачекаше комунисте и њима приђоше. Никакво оправдање нећу примити. Све ћу убијати. Сељаке, сем зликовца, нећу дирати. Оне који остадоше у шуми и који продужише борбу противу комуниста наградићу не бирајући средства, не само да ће им се надокнадити оно што су изгубили него ће бити душло награђени.

Видим да су Плављани и Гусињани палили куће у тим нашим крајевима. Кривите их. Ја их нимало не кривим. Комунисти су их напали, а они су нас напали због рада наших ниткова и изрода. Они нијесу моментално могли знати ко је комуниста, а ко је националиста. Нажалост, већина наших четника приђе комунистима и нападоше Арнауте. Резултат је жалостан. Нико смо и ништа. Нека пљачкају комунисти. Имају право. Ми нећемо да бранимо наше домове. Нама је један једини циљ сачувати своје животе, макар и непоштено и нечасно.

Што се тиче Њемаца, они имају намјеру да униште комунисте на Балкану. Вјероватно да ће успјети, али се плашим да за нас не буде касно. У Словенији су потпуно утучени, у Далмацији такође. Радио Лондон јавља да су комунисти свуда у дефанзиви, другим ријечима, свуда су тучени.

Ја имам везу са министром⁴. Тражио сам да упути извјесне одреде овамо нама ради уништења комуниста. Одговара да ће ово урадити. Мало вјерујем. Надам се да ће Недић упутити извјесне јаче снаге овамо и да ће он ослободити овај крај.

Блажо⁵ и Бајо⁶, са 24 своја сарадника, погинули су у светињи Острогу. Они су срећни, али је за нас незамјењив губитак. Све је изгубило главу. Сада тек знамо колико су вређели.

Стање на фронтима спољним непромјењиво. Њемци су предузели мању офанзиву. Руси признају њихове успјехе. Енглези нијесу ни мало напредовали. Изгледа ми да чекају прољеће. Њих се нико не тиче, они гледају своје интересе и нико их више не интересује.

Што се тиче ове наше управе, то није управа него ругло. Љубо⁷ не зна шта ради. Истина, не може ништа да уради. Непаметан је човјек. Веза са Недићем скоро никаква. Ова ствар још није добро ријешена, а не вјерујем ни да ће се ријешити

⁴ Дража Михаиловић

⁵ Блажо Ђукановић, генерал бивше југословенске војске, претсједник „Националног комитета“ Црне Горе, јавни сарадник окупатора. Ухваћен, осуђен и стријелан код Манастира Острога 18 октобра 1943 године.

⁶ Бајо Станишић, пуковник бивше југословенске војске, крмандант четничких одреда у Црној Гори. Погинуо 18 октобра 1943 год. у Манастиру Острогу.

⁷ Љубо Вуксановић

како треба. Неће брзо. Шта ће доцније бити не знам. Какав је однос Дражин и Недићев ја не знам.

Што се тиче мога доласка тамо, не могу ти одговорити када, али ти могу рећи да ћу брзо тамо доћи. Ја сам у ово убијеђен. Стање у другим срезовима добро је. Управо много боље него тамо код нас.

Што се тиче напуштања Балкана од стране Њемаца, мало је вјероватно. Они заузимају поједина острва у Јадранском Мору.

Што се тиче твога рада, треба да будеш енергичнији, вјештији него је до сада било. Хитно формирај мањи одред (јачине до 100 људи), туци мање групе комуниста и не дозволи им да пљачкају и харају. Ако буду нападале јаче снаге комуниста, повлачите се ка Врмошу. Боље не крити се у својим крајевима докле год се може. Прикупи што више људства и скрени свакоме пажњу шта их очекује ако приђу комунистима. Морамо бити паметни и јаки, да издржимо и преживимо свако зло које нас очекује. Успјећемо да будемо побједници. Што се тиче новца, сада ти не могу ништа послати, јер немам. Радим ако икако могнем да добијем, макар и позајмицом, ако нешто добијем одмах ћу ти послати. Истина, мало наде има да ћу добити. Нико не смије да даје новац да се не би замјерио комунистима. Мало Је људи, али нељуди има сувише. Доћи ће вријеме када ћемо за ово бити награђени, ако будемо паметни, али се ипак плашим да се ово неће урадити. Мени лично прети велика опасност. Комунисти отворено кажу да имају још мене да убију и онда су ликвидирали са свима који им сметају. Они се варају, иако ја погинем, надам се да ће ипак платити главом брзих дана.

Ако видиш да не можеш формирати јаче одреде и одјељења за ову борбу, формирај тројке, које ће убијати водеће личности и све наше гадове који су пришли партизанима. Ако њих не могу казнити, нека уништавају њихове породице. Шаљем ову моју тројку. Она носи неколико прогласа. Треба да се постараш да се ово растури. Издао сам и за ове крајеве два прогласа. Шаљем ти по један примјерак. Спремам још неколико прогласа за све крајеве.

Желим ти срећу и успјех у нашем тешком али високом позиву, твој

Ђорђе

Напомена:

Шаљем ти комесара г. Куртонија⁸. По цијену живота му сви изиђите у сусрет. Његов циљ је идеалан за општу нашу ствар. А са друге стране он је потпуно заслужио да га чувамо и сачувамо."

⁸ Куртони је био италијански цивилни комесар у Андријевици.

ПРОГЛАС ПРИВРЕМЕНОГ ПОЛИТИЧКОГ ВОЂСТВА ЦРНОГОРСКЕ ФЕДЕРАЛИСТИЧКЕ СТРАНКЕ ОД 25 ДЕЦЕМБРА 1943 ГОД. ЦРНОГОРСКОМ НАРОДУ ЗА ЈЕДИНСТВО У БОРБИ ПРОТИВ НАРОДНООСЛОБОДИЛАЧКЕ ВОЈСКЕ¹

ПРОГЛАС

ПРИВРЕМЕНОГ ПОЛИТИЧКОГ ВОЂСТВА ЦРНОГОРСКЕ ФЕДЕРАЛИСТИЧКЕ СТРАНКЕ ЦРНОГОРСКОМ НАРОДУ, ЧЛАНОВИМА И ПРИЈАТЕЉИМА СТРАНКЕ

БРАЋО ЦРНОГОРЦИ,

Више од двије године гори и крвари наша Отаџбина Црна Гора!

Више од двије године по Црној Гори убија брат брата, син оца, кум кума, пријатељ пријатеља и тако се уништава наш народ. Зашто? За чији рачун и интерес? — Не сигурно за рачун Црне Горе, па сљетствено томе ни за рачун општег националног интереса, који је вазда био и остао тежња и циљ наших Црних Брда!

Свак се бори за своје интересе, а само ми Црногорци не. То је наша несрећа и права недаћа ево већ неколико деценија. Промислите мало дубље и освијестите се. Ако Црна Гора оздрави саму себе, биће то од интереса не само за наше локалне црногорске прилике, него и за опште националне потребе. Здрава и јака Црна Гора најбоља је гаранција за здраве и правилно схваћене интересе наше нације.

Налазимо се у најтежем времену наше иначе мучне, али славне историје. Налазимо се у братоубилачком рату, који нам пријети ископом, ако се у посљедњем часу не приберемо и не прегнемо да га онемогућимо. Кад год смо од Дукље Св. Владимира па до Црне Горе последњег Краља Господара били сложни, вазда смо се одржали, вазда смо побиједили. Не оклијевајте и не нагађајте, јер је наша судбина запечаћена ако се сви не латимо оружја и не учинимо крај анархији, која је дошла на врата и посљедњег нашег села.

Нема више промишљања, јер данашње стање је посљедица домаће издаје која је стална појава и вјековни непријатељ свих наших настојања и прегнућа за Отаџбину, Слободу и Народ. — Према домаћој издаји, према издајницима, Црногорци су примјењивали најсветије људско право: право правичне нужне одбране, прихватајући наметнуту им борбу. Било да државне власти понекад није било у појединим племенима, било да је ова

¹ Оригинал у Музеју НОБ у Цетињу.

власт била лабава, Црногорци су свагда, па и у стању безвлашћа, према најопаснијем крвнику — домаћој издаји и издајницима — заузимали јединствен фронт и ове заслужено прогонили казнама које важе за издајнике.

Вјековна борба Црногораца за слободу, под вођством природне и поштене интелигенције, створила је од нас најсавјеснији тип људског идеализма, готовост борбе не само за своју слободу, већ и за слободу других, другарску вјерност, одржање задате ријечи, праведност у свим људским односима, готовост на најтеже жртве за Слободу, Правду, Отаџбину, Народ, светињу вјере и фамилије, једном ријечју — чојства и јунаштва.

Овакав рад и овакав дух извојевао нам је и признато мјесто у културној људској заједници. Овај дух наша Странка тежи да унесе и у нашу државну и националну заједницу, која је вазда била и остаје тежња наше борбе и наших настојања.

Ми смо и остајемо противници великосрпског царства и великохрватског краљевства, јер нас тринаестовјековна историја учи да су сва царства од нашег доласка на Балкан трајала по двадесет година. И Томиславово и Крешимирово, и Симеуново и Самуилово, и Бодиново и Душаново. Нема међу нама ничијем империјализму мјеста. Што нам треба, то су јединство и слога, групација наших земаља у једну државну заједницу, која може бити само заједница историских земаља, уједињених на бази равноправности. У том циљу ми бранимо посебност Црне Горе, а не никако у циљу њене сепарације од осталих братских земаља. Сепаратизам је вјешто подметнута агитациона парола оних који хоће да нам натуре своју посебност, своју хегемонију. Сва је наша борба била — борба за уједињење са осталим братским земљама, али не никада и борба за присаједињење Црне Горе некој другој југословенској земљи. Вријеме и искуство од двадесет година дало нам је право, да без Црне Горе и противу Црне Горе не може бити Југославије. Равноправност Црне Горе у националној заједници, то је наш захтјев, то је наша тежња.

Црногорска федералистичка странка, вјерна своме народу и својој Отаџбини, вјерна националној мисији Црне Горе кроз њену дугу и мучну, али и часну и славну историју, вјерна своме двадесетогодишњем раду и програму: за право Црне Горе и Црногорског народа, са својим вјерним чланством и вођством, — ишла је за све ово вријеме искључиво народним путем, путем часне борбе за права свога народа и своје Отаџбине. Она се није дала завести ни од кога. Њу је руководио само интерес Црне Горе и њена национална тежња. Па ипак и поред свега тога агенти из Москве и Лондона денунцирају нас да смо савезници комуниста. Црногорски народ зна ко је 1941 године запалио Црну Гору и ко је за пуних осам мјесеци би \llcorner и стварни и формални савезник комуниста. Ми комунисти нијесмо ни по своме ставу, ни по своме раду, а ни по својим политичким тежњама.

У братоубилачком рату, у хаосу и анархији, образована је Црногорска народна управа, у коју је наша Странка одаслала три своја претставника.

И то смо урадили да нешто покушамо учинети за свој народ, да му помогнемо да се тргне из мртвила и да скочи, да учини крај међусобном убијању и затирању. Ништа ми нећемо пропустити, да би овај рад Црногорске народне управе довео до остварења постављеног циља и, као што нам је својствено, извршићемо до краја уговорени споразум.

Успостава реда и мира, отстрањивање сваког страног утицаја из Црне Горе и братска национална политика, уз потпору оружаних снага Великог Њемачког Рајха, јесте постављени циљ Црногорске народне управе. За остваривање тога циља, Црногорска федералистичка странка позива све своје присталице и пријатеље да ступе у националне црногорске јединице милиције и жандармерије, а уколико ко још није ступио у већ формиране јединице, да се смјеста јави под команду нашег прослављеног војника ђенерала КРСТА ПОПОВИЋА, који је већ отпочео акцију противу комуниста. Сви пак они чланови Странке и пријатељи који се не одазову овоме позиву, не могу уоудуће рачунати на своју припадност Странци, нити пак, као такви, имати ма какве заштите од исте.

Упућујући овај позив своме чланству и Црногорском народу, политичко вођство Странке нада се да ће чланство показати оданост и дисциплину, своју националну свијест и дужност, које од њих очекује њихова на крст распета Отаџбина Црна Гора.

У тој својој борби за спас народа и Отаџбине, ви ћете имати пуну потпору и помоћ Црногорске народне управе и Њемачке оружане силе.

Тако ће наш потхват противу комунистичке анархије и братоубилачког затирања нашег народа бити крунисан пуним успјехом и побједом.

У разним авантуристичким покретима, од капитулације Југославије до данас, Црногорци су изгубили преко 40.000 свога најбољег елемента и то за туђ рачун. Ниједан свјетски освајач у историји није нанио оволико жртава Црној Гори за краће вријеме. Међу овим непријатељима Црне Горе и њене слободе комунисти нијесу само издајници, већ и највећи злочинци према Црногорском народу. Њихова борба у тајној интернационалној терористичкој организацији — ТИТО — претворила је Црну Гору у долину гробља и згаришта. Ми смо први, још 1941 године, дали отворен позив своме народу да „тријеби губу из торине“, као једини лијек противу интернационалне болести, од које је обољела и наша земља. Данас пак, тај је позив еминентни императив сваком Црногорцу да се бори до уништења и потоњег припадника јеврејско-комунистичке организације.

„Нек срамоту данашњице крв опере;
Нека рђу спржи ватра наше вјере!
Сјај да бљесне нове славе Црне Горе
И Ловћена с ким се дичи Сиње море!"

У наметнутој борби побједа је наша, јер у законима вјечне правде уписана је смрт тиранији у вјековној борби противу правде; побједа је наша, јер:

„Ко крв заметне на правди Бога,
Побједа није на страни тога!"

Зато, вјерни синови јуначке Црне Горе, напријед у борбу противу непријатеља народа и Отаџбине!

Цетиње, 25-ХП-1943 године

ПРЕТСТАВНИЦИ ЦРНОГОРСКЕ СТРАНКЕ
У ЦРНОГОРСКОЈ НАРОДНОЈ УПРАВИ

Живко Анђелић, с. р.
Богдан Ивановић, с. р.
Митар Поповић, с. р.

ПРИВРЕМЕНО ВОЂСТВО ЦРНОГОРСКЕ
СТРАНКЕ

Мих. Ивановић, с. р.
Перо Вучковић, с. р.
Др. Божо Кривокапић, с. р.

Крај Ш/6